

ZOSIMOS'S VISION IN THE SHORT STORY LA ȚIGĂNCI

Carmen Ioana Popa

PhD Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba-Iulia

Abstract: Through this study, we will present the space which has no beginning and ending from Zosimos's vision in the short story of Mircea Eliade, La țigănci. This space in Zosimos's vision portrays a place where the character undergoes various transformations. In order to enter in this perfect space, a sacrifice must be made, the monster guardian at the entrance must be sacrificed. But it has to be a double sacrifice, the one who makes the gesture must sacrifice himself. In Mircea Eliade's short story, we will try to present Gavrilescu's transformation into the house he enters. This space is under the time sign. Gavrilescu's search becomes a labyrinth, a search that abstracts any limit. In order to enter the house, Gavrilescu must pay to the old woman who becomes the Agathodaimon from Zosimos's vision. This house becomes the place where Gavrilescu's spirit boils, suffering a transformation within this space. This place becomes a center, where the image of coincidentia oppositorum appears. Being a static space, Gavrilescu is mobile, wandering in his own labyrinth.

Keywords: labyrinth, house, search, time, sacrifice

În acest studiu vom încerca să observăm locul de tip androgin care îi permite personajului să intre în contact cu sine pentru a se regăsi în cosmos sau prin intermediul celeilalte jumătăți. În scopul acesta ne vom ajuta de viziunea lui Zosimos pe care o regăsim expusă în *Opere complete 13. Studii despre reprezentările alchimice*, de C. G. Jung. Această viziune pune în lumină un spațiu fără început și fără sfârșit, loc în care omul se transformă după ce trece prin anumite etape. Acest templu, cum este numit în text, este un spațiu prin excelență perfect, are o intrare care este în același timp ieșirea și transformarea. În interiorul acestui spațiu trebuie să aibă loc un act de jertfire pentru a putea pătrunde în acest loc, fără început și fără sfârșit; însă nu doar monstrul care păzește intrarea trebuie sacrificat, ci și cel care înfăptuiește această jertfă. „Această idee importantă a celui care se jertfește pe sine îi venise lui Zosimos, după cum știm, sub forma învățăturii «evreilor» (adică, a creștinilor). Cristos a fost un Dumnezeu care s-a jertfit pe sine.”¹

În *Opere complete 13. Studii despre reprezentările alchimice*, de C. G. Jung, este prezentat și un rezumat al acestor viziuni pe care le-a avut Zosimos, și pe care îl vom reda în integralitatea lui în cele ce urmează: „Și, ca să mă exprim concis, dragul meu, ridică un templu dintr-o *singură* piatră [care este albă] ca albul de plumb, ca alabastrul de marmură prokonezică [și] nu are nici început, nici sfârșit în tipul construcției sale (...) [adică este rotund]. Înăuntru însă conține un izvor cu apa cea mai pură și lumina cea mai strălucitoare a soarelui. Străduiește-te [să afli] unde este intrarea în templu; ia în mâini o sabie și caută astfel intrarea. Căci locul în care se află deschiderea intrării este o prăpastie îngustă; și un dragon stă la intrare, păzind templul. Prinde-l și sacrifică-l (...) mai întâi și după ce i-ai jupuit pielea, ia carnea lui cu oase cu tot, îmbucătățește-l (...) și pune membrele împreună cu oasele la intrarea în templu. Fă [în fața] acestuia o treaptă și urcă pe ea și du-te înăuntru și vei găsi acolo lucrul căutat, și anume preotul, omul de cupru (...) pe care-l vezi stând în izvor și

¹C. G. Jung, *Opere complete 13. Studii despre reprezentările alchimice*, traducere din germană de Daniela Ștefănescu, București, Editura Trei, 2017, p. 83.

compunând lucrul (...). Pe acela însă [curând] nu îl [mai] vezi ca om de cupru, căci el s-a transformat tocmai în privința culorii naturii sale și a devenit un om de argint (...), pe care în scurt timp îl vei avea, dacă vrei, [ca] om de aur (...).²

În opera lui Mircea Eliade mitul iubirii se împletește cu incompatibilitatea și ratarea, căderea personajului, totul stând sub semnul *coincidentia oppositorum*. Totul ajunge pe o culme, ca după totul să se năruie, setea de absolut, de evadare, de abolire a timpului devine un motiv de destrămare a perechii în plan teluric. Ieșirea din timp și evadarea în sacru, de cele mai multe ori duce la ratarea perechii deoarece dorințele celor doi nu se mulează pe ceea ce aspiră unul dintre ei. Căutarea lor devine una labirintică, o căutare spre interiorul lor, o ieșire din timp și o evadare într-un spațiu paradisiac, loc în care devin asemenea perechii adamice. „Unul dintre aspectele esențiale dezbătute în opera fantastică a lui Mircea Eliade – esențial deoarece facilitează în cel mai înalt grad speculația metafizică - este (...) acela al *timpului*, privit sub două laturi. Prima semnifică *identificarea lui cu istoria*, cu trecerea ireversibilă către neant. Acest timp înseamnă o limitare a existenței umane, un drum încet, dar sigur, către moarte. Cea de a doua ar marca, dimpotrivă, *abolirea oricăror limite*, trecerea într-un timp sacru, în care degradarea își încetează acțiunea malefică. Ar fi vorba, prin urmare, de intrarea într-un fel de prezent continuu, care neagă devenirea și în care existența nu se mai îndreaptă înspre neant. De cele mai multe ori, ieșirea din Istorie se confundă în proza lui Mircea Eliade cu găsirea unui spațiu paradisiac, situat în afară de timp.”³

În *La țigănci*, intrarea lui Gavrilescu în casa țigăncilor poate fi interpretată din perspectiva viziunii lui Zosimos. Această intrare devine una în subconștient, loc în care *animus* și *anima* coexistă, putând vorbi despre *coniunctio*. Intrarea în templul din viziunea lui Zosimos nu are nici început, nici sfârșit, concepte care se aplică și în cazul casei de la țigănci. Totul devine o cufundare în sine însuși, o proprie devorare. Gavrilescu parcurge un drum inițiativ pentru a se putea desprinde de teluric. Obstacolele pe care trebuie să le dărâme sunt doar probele care îl vor face să parcurgă etapele premergătoare intrării în subconștient. Această intrare în subconștient este o ieșire din timpul real, o evadare într-un timp care îi va permite lui Gavrilescu să o reîntâlnească pe femeia pe care a iubit-o în tinerețe și pe care a ascuns-o în subconștientul său. Drumul parcurs în interiorul casei este un drum pe care îl parcurge pentru a o regăsi pe această femeie.

În această nuvelă, vom observa că intrarea în acest spațiu în care timpul este abolit se face prin intermediul unei tinere, unei fete Morgana care îl atrage într-un loc sacru. Această față este asemeni unei Meluzine (anima) care îl conduce la poarta subconștientului său. Tânăra „îi zâmbi cu toată gura și cu ochii și, văzându-l că șovăie, îl trase ușor de braț în curte. Gavrilescu o urmă fascinat (...). Îl privi scurt, adânc, în ochi, apoi îi luă mâna și-l conduse repede către o căsuță veche, pe care anevoie ar fi putut-o bănuși acolo, ascunsă între tufe mari de liliac și boz. Deschise ușa și-l împinse ușor înainte. Gavrilescu pătrunse într-o penumbră curioasă, parcă ferestrele ar fi avut geamuri albastre și verzi”⁴. Pentru a intra în casă trebuie să-i plătească bătrânei, aceasta fiind un vameș care îi permite accesul spre o cu totul altă lume; devine o evadare din profan în sacru. Această bătrână devine Agathodaimon din viziunea lui Zosimos: „am zărit un bătrân încărunțit, era complet alb, atât de alb, încât din cauza albului atât de puternic, ochii îi orbiseră. Numele lui era însă Agathodaimon. Și acel bătrân încărunțit întoarse capul și mă privi timp îndelungat. Eu însă am tot insistat: «Arată-mi

²*Ibidem*, p. 78.

³Gheorghe Glodeanu, *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca Editura Dacia, 2006, p. 134.

⁴ Mircea Eliade, *La țigănci*, prefață de Carmen Mușat, fișă bibliografică și referințe critice de Lucian Pricop, București, Editura Cartex 2000, 2012, p. 32.

drumul corect». Dar el nu s-a întors după mine, ci și-a continuat alert drumul. Iar eu, urmând într-acolo drumul, am ajuns în sfârșit la altar⁵.

Această casă devine un loc în care spiritul lui Gavrilescu fierbe, suferind o transformare în interiorul acestui spațiu. În viziunea lui Zosimos se vorbește despre transformarea oamenilor: „Și am zărit un homunculus bărbier gri, care mi s-a adresat: «La ce te uiți?» I-am răspuns: «Mă surprinde fierberea oamenilor care ard și ei, și totuși trăiesc.» El a răspuns și așa a grăit: «Ceea ce vezi tu este intrarea și ieșirea și transformarea.»⁶. Pătrunderea în acest loc pentru Gavrilescu este un întreg proces de inițiere, el intră pentru a ieși și a se transforma pentru ca în cele din urmă să se reîntoarcă pentru a-și împlini destinul. El se pregătește să devină spirit cu ajutorul jumătății sale pe care a pierdut-o. Procesul prin care trece este o îmbălsămare asemenea celei din viziunea lui Zosimos: „Locul practicării (...) așa-numitei îmbălsămări. Căci oamenii care vor să aibă parte de artă intră acolo și, evadând din trup, devin spirite.»⁷.

Casa este asemenea templului lui Zosimos: „Acest templu nu trebuie să aibă nici început, nici sfârșit⁸. Se rătăcește în interiorul acestei case, simte că totul îl devorează, nu găsește nici intrarea, nici ieșirea: „hora îl poartă ușor, printre fotolii și paravane, către fundul încăperii⁹; „parcă nu mai era aceeași încăpere¹⁰; „ceea ce vedea el erau două sau trei paravane separate care-și împreunau imaginile într-o mare oglindă cu ape verzi-aurii¹¹; „ieșind dintr-un fel de coridor alcătuit din două rânduri de paravane, pătrunse într-o încăpere largă și însorită¹². Se afundă în acest labirint: „aici s-ar fi spus că începe o altă odaie, care părea că se prelungeste într-un coridor întortocheat¹³. Gavrilescu se rătăcește în căutarea acelui lucru uitat, dar această căutare în labirint îl ajută să descopere piesele tabloului complet și să o regăsească pe Hildegard. În viziunea lui Zosimos: „m-am rătăcit din nou, căci nu cunoșteam drumul, și iată-mă cufundat în deznădejde¹⁴. Această deznădejde îl cuprinde și pe Gavrilescu, se pierde pe sine și se regăsește pe sine în acest spațiu misterios.

Gavrilescu este atras de răcoarea nucilor, neștiind că acești nuci au darul profetiei, fiind un fel de gardieni care se interpun între profan și sacru, între lume și casa țigăncilor: „la umbra nucilor îl întâmpină o neașteptată, nefirească răcoare, și Gavrilescu rămase o clipă derutat, zâmbind. Parcă s-ar afla dintr-o dată într-o pădure, la munte. Începu să privească uluit, aproape cu respect, arborii înalți, zidul de piatră acoperit cu iederă și, pe nesimțite, îl cuprinse o infinită tristețe. Atâția ani trecuse cu tramvaiul prin fața grădinii, fără să aibă o singură dată curiozitatea să se coboare și s-o privească îndeaproape. Înainta încet, cu capul lăsat ușor pe spate, privind creștetele înalte ale arborilor¹⁵. Piatra în acest context are o strânsă legătura cu procesul inițiat de care va avea parte Gavrilescu. „Piatra și omul prezintă o dublă mișcare ascendentă și descendentă. Omul se naște din Dumnezeu și se întoarce la Dumnezeu. Piatra neșlefuită coboară din cer; odată lucrată, ea se înalță spre el.¹⁶ Piatra din care este format zidul devine o punte de legătură între sacru și profan, între pământ și cer, „piatra brută este de asemenea socotită drept androgenă, androgenia constituind perfecțiunea

⁵C. G. Jung, *op. cit.*, p. 76.

⁶*Ibidem*, p. 73.

⁷*Ibidem*, p. 73.

⁸*Ibidem*, pp. 74-75.

⁹Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 38.

¹⁰*Ibidem*, p. 38.

¹¹*Ibidem*, p. 38.

¹²*Ibidem*, p. 40.

¹³*Ibidem*, p. 44.

¹⁴C. G. Jung, *op. cit.*, p. 76.

¹⁵Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 31.

¹⁶ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Iași, Editura Polirom, 2009, p. 719.

stării dintâi”¹⁷. Acest zid este protector, nelăsând să treacă de el influențele de ordin negativ sau malefic, limitând accesul celor ce nu sunt aleși. El înconjoară sacrul, fiind un simbol despărțitor, „este comunicarea tăiată, cu dubla sa incidență psihologică: securitate, înăbușire; apărare, dar și închisoare. Simbolistica zidului se întâlnește aici cu cea a elementului feminin și pasiv al matricei”¹⁸. În interiorul acestor ziduri, Gavrilescu intră în contact direct cu *anima*, se va reîntoarce la origini, în trecut, timpul va fi abolit, se simte în siguranță și apărat de profan, dar este înăbușit de căldura permanentă și de faptul că nu poate ajunge obiectul căutat, rătăcirea lui devine o închisoare a sinelui. În acest loc întâlnește elementul feminin, tinerele fete care îl vor ajuta să o regăsească în sine pe Hildegard. Templul din viziunea lui Zosimos trebuie construit „dintr-o singură piatră [care este albă] nu are nici început, nici sfârșit în tipul construcției sale (...) [adică este rotund]”¹⁹. Acest templu devine un centru al ființei, loc în care contrariile se contopesc, loc în care sacrul este separat de profan, loc în care nu este nici început, nici sfârșit, loc în care individul se rătăcește pentru a se putea regăsi pe sine pentru a se contopi cu contrariul său, reîntorcându-se la origini. Trecând de aceste ziduri, Gavrilescu intră în acest templu, în sacru, evadând din profan, pentru a se regăsi pe sine, putând vorbi de *animus* și *anima*.

Gavrilescu își ratează existența din cauza firii sale de artist, destinul său ia o întorsătură care îl desparte de femeia care i-a fost predestinată, însă prin intrarea în acest spațiu sacru el se poate reîntregi pentru a-și transcede existența împreună cu Hildegard. Însă căutarea ei devine una labirintică, el se rătăcește în acest loc sacru pentru a se putea detașa de profan, intră într-un spațiu în care timpul se prelinge într-un mod diferit, pentru a-i putea fi îngăduită transformarea. În această casă intră în ireal, în fantastic, timpul fiind abolit pentru a intra într-un spațiu paradisiac. Acest loc devine un centru, loc în care apare imaginea coincidenței contrariilor, fiind un spațiu static, Gavrilescu fiind mobil, rătăcind în propriul labirint. Din acest loc, care este perceput ca fiind unul interior, pornește spre exterior. „Centrul poate fi considerat, în radiația lui orizontală, ca să-i spunem așa, o imagine a lumii, un microcosmos conținând în sine toate virtuțile universului; iar în radiația lui verticală, un loc de trecere, un cenaculum al inițierilor, calea între nivelurile ceresc, terestru și infernal ale lumii, pragul depășirii și, în consecință, al rupturii. Centrul critic este punctul celei mai mari intensități, locul deciziei, linia de despărțire.”²⁰

„Sunt cele trei zone ale ființei omenești, trupul, sufletul și spiritul: țiganka, evreica, grecoaica (ultimele două fiind, de asemenea, Elsa și Hildegard).”²¹ Iubirea și femeia din tinerețe pot fi regăsite doar prin această inițiere, rătăcire în propriul labirint lăuntric, putând remarca motivul căutării. Gavrilescu caută permanent ceva, fără a-și aminti ce anume, însă vom remarca anamneza personajului. Această anamneză are loc în acest centru care se găsește în casa de la țigănci. Căutarea în propria memorie a existenței sale anterioare pe care a pierdut-o prin căsătoria cu cealaltă femeie, îl dezechilibrează pe Gavrilescu.

Casa în care a pătruns Gavrilescu este un centru, fiind o imagine a universului, loc al transformărilor, spațiu fără început și fără sfârșit, devenind un loc al inconștientului, al ființei interioare, casa este și un simbol al elementului feminin, aici Gavrilescu o va întâlni pe Hildegard pentru a se pregăti de marea trecere. Ușa prin care intră în acest mediu este un simbol al trecerii dintr-o stare într-o cu totul altă stare, putem deduce că devine o intrare din cunoaștere în necunoscut, într-un mediu al întunericului, al căutării. De asemenea, poate fi interpretată ca o trecere din profan în sacru, bătrâna de la intrare fiind cea care îl inițiază,

¹⁷*Ibidem*, p. 719.

¹⁸*Ibidem*, p. 1048.

¹⁹C. G. Jung, *op. cit.*, p. 78.

²⁰Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, pp. 212-213.

²¹Ion Neagoș, *Mircea Eliade și mitul iubirii*, ediția a II-a revăzută, Florești, Editura Limes, 2016, p. 124.

devenind o intrarea în propriul său inconștient. Gavrilescu pătrunde prin această ușă pentru a putea transcede, pentru a avea o revelație asupra propriei sale meniri.

Transformarea lui Gavrilescu în acest spațiu este inițiativă, el trebuie să fie pregătit de lunga călătorie pe care o va face cu Hildegard. Hildegard este cea care îl conduce pe celălalt tărâm, fiind un înger al morții care îl așteaptă pe Gavrilescu pentru a trece împreună. Mână în mână ei își încep călătoria, așa cum ar fi trebuit să-și trăiască viața, însă ratarea perechii lor în viață va deveni o împlinire într-un tărâm atemporal. Vrajit de fată, el nu realizează ceea ce urmează, totul pentru el este un vis, nici în acel moment el nu este capabil să vadă adevărul. „Îi ținea mâna prinsă în mâinile ei, dar se rezemase cu capul pe pernă, cu ochii pe cer. Gavrilescu o privea adânc, concentrat. - Hildegard, începu el târziu. Se întâmplă ceva cu mine și nu știu bine ce. Dacă nu te-aș fi auzit vorbind cu birjarul, aș crede că visez. Fata întoarse capul spre el și-i zâmbi. - Toți visăm, spuse. Așa începe. Ca într-un vis...”²²

Spațiul, fără început și fără sfârșit, loc al transformărilor, permit personajelor să intre în contact, de cele mai multe ori, cu originea, cosmosul, iar templul din viziunile lui Zosimos este un spațiu al centrului, fiind o reprezentare a cosmosului. Acest templu reprezintă macrocosmosul și microcosmosul, fiind legătura omului cu divinul. De unde deducem faptul că acest spațiu este o imagine a divinului și a omului. Prin urmare, templul reprezintă întreg cosmosul, fiind un loc al transformărilor.

BIBLIOGRAPHY

1. DURAND, Gilbert, *Structuri antropologice ale imaginarului. Introducere în arhetipologia generală*, traducere de Marcel Aderca, prefață și postfață de Radu Toma, București, Editura Univers, 1977
2. ELIADE, Mircea, *La țigănci*, prefață de Carmen Mușat, fișă bibliografică și referințe critice de Lucian Pricop, București, Editura Cartex 2000, 2012
3. ELIADE, Mircea, *Mefistofel și androginul*, traducere de Alexandra Cuniță, f. l., Editura Humanitas, 1995
4. ELIADE, Mircea, *Mitul eternei reînțoarceri. Arhetipuri și repere*, traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, București, Editura Univers Enciclopedic, 2008
5. ELIADE, Mircea, *Mitul reintegrării*, București, Editura Humanitas, 2003
6. ELIADE, Mircea, *Tratat de istorie a religiilor*, cu o Prefață de Georges Dumézil și un cuvânt înainte al autorului, traducere de Mariana Noica, București, Editura Humanitas, 1992
7. GLODEANU, Gheorghe, *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca Editura Dacia, 2006
8. JUNG, C. G., *Opere complete 12. Psihologie și alchimie*, traducere din germană de Viorica Nișcov, București, Editura Trei, 2016
9. JUNG, C. G., *Opere complete 13. Studii despre reprezentările alchimice*, traducere din germană de Daniela Ștefănescu, București, Editura Trei, 2017
10. NEAGOȘ, Ion, *Mircea Eliade și mitul iubirii*, ediția a II-a revăzută, Florești, Editura Limes, 2016
11. SILION, Bogdan, *Mircea Eliade și misterul totalității*, București, Editura Eikon, 2016
12. CHEVALIER, Jean, GHEERBRANT, Alain, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Iași, Editura Polirom, 2009

²² Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 66.